

שבות ... המשך

הרב ארי דוד קאהן

1. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סימן ס

מלאכה הנעשית בשבת ע"י שעון שבת בעה"י כי טבת תשל"ז. מע"כ נכדי אהובי וחביבי מוהר"ר מרדכי טענדלער שליט"א.

הנה בדבר שע"י חשמל (ענין העלעקטרי) אפשר ע"י מורה שעות הנעשה לכך שיעמידנו בע"ש = בערב שבת = באופן שיתחיל לבשל למחר ביום השבת כשעה לפני זמן האכילה, אשר אחיך נכדי היקר אהרן ברוך שליט"א שואל, הנה לענ"ד פשוט שאסור להתיר זה דהרי ע"י מורה שעות כזה יכולים לעשות כל המלאכות בשבת ובכל בתי החרושת (פעקטעריס) ואין לך זלזול גדול לשבת מזה, וברור שאם היה זה בזמן התנאים והאמוראים היו אוסרין זה, כמו שאסרו אמירה לעכו"ם מטעם זה, וגם אולי הוא ממילא בכלל איסור זה דאסרו אמירה לעכו"ם, דאסרו כל מלאכה הנעשית בשביל ישראל מצד אמירת הישראל וכ"ש מצד מעשה הישראל.

... אבל יש טעם גדול לאסור מטעם אחר דהא זילותא דשבת ואף זילותא דיו"ט הא אסרו בכמה דברים וכיון שברור שאיכא זילותא דשבת הוא בכלל איסור זה ממילא אף שלא אסרו זה ביחוד דכל ענין זילותא הוא האיסור. וגם פשוט לע"ד דעושה דבר שהוא זילותא לשבת הוא עובר בידיים על חיוב הכבוד שמשמע שהוא ג"כ חיוב התורה שנתפרשו ע"י הנביאים שכתב הרמב"ם ריש פרק שלשים מהלכות שבת ד' דברים נאמרו בשבת שנים מה"ת = מן התורה = ושנים מדברי סופרים והן מפורשין ע"י הנביאים שלא כתב שתיקנו הנביאים משמע שהוא מדאורייתא ולשון מדברי סופרים הוא כדרך הרמב"ם שקרי לכל דבר שלא מפורש בתורה דברי סופרים אף שהוא מדאורייתא ... אבל גם בלא צורך הוא עובר במעשה על חיוב כבוד השבת, וזה שהוא זילותא הוא דבר שמובן לכל, שלכן מסתבר לע"ד שאסור להעמיד בע"ש ע"י מורה שעות שיעשה העלעקטרי למחר מלאכה.

אבל עכ"פ מה שכבר נהגו להעמיד ע"י מורה שעות לכבות הנרות דעלעקטרי שהודלקו וגם שיחזרו להדלק אח"כ בסוף היום, אין לאסור מאחר דלכבוי הנרות של המנורות הגדולות שנקראו בלע"ז לאמפן שהיו דאש ממש נהגו בכל המקומות לכבותם ע"י עכו"ם והיו גם מקומות שהיו נוהגין לחזור ולהדליקם בביהמ"ד לתפלת נעילה ביו"כ ונמשך מזה באיזה מקומות שגם בשבת לעת ערב הדליקו ע"י נכרי לאמירת המזמורים אף שכבר צוחו הרבה עיין בנוב"ק חאו"ח סימן ל"ג אבל נתן טעם להמתירין, והרמ"א /או"ח/ בסימן רע"ו סעי' ב' שנהגו רבים להקל לצוות לעכו"ם להדליק לצורך סעודה בפרט בסעודת חתונה או מילה ומשמע שבמקום צורך גדול מתיר שלכן אף שמן הראוי להחמיר ובגבולנו ביוראפ החמירו, מ"מ כיון שיש רבנותא שהתירו ונהגו כן בהרבה מקומות, אין לאסור מה שכבר נהגו להקל בהעמדת העלעקטרי בע"ש ע"י מורה שעות שיכבה וגם שידליק בשבת להזמן שהעמידו, וגם ממילא ליכא זילותא לשבת בזה וליכא טעם האחרון לאסור כיון שהיו מקומות שנהגו בזה אדרבה למצות כבוד סעודת שבת, ונשאר רק טעם הראשון שיש ג"כ לסמוך להתיר, אבל הבו דלא לוסף עלה להתיר גם לבשול ומלאכות אחרות ויש לאסור. זקנד אוהבך, בלו"ג, משה פיינשטיין.

שאלות ותשובות

סימן י"ט.

כ"ה ט"ז יתרו תרס"ו לז"ק וכקנוטע ע"כ חזון יע"א.

החיים והשלום לכבוד ידידי הנכבד הרב הגדול בתורה עמוד היראה כקש"ת מהר"ם זי"ק אפ"ק נ"י יושב ודורש טוב לעמו בק"ק מארזי יע"א.

שאלת חכם חצי תשובה אשר כתב לי בענותנות באה לירי בעתה ולא אחישנה להשיב כי ברברים כאלה אשר ידועים להלכה וקשים למעשה צריכים אנו לדקדק יותר ומחוייבים אנו להביט עוד יותר על כל הצדדים כי מצד אחד אין אנו רשאים לאסור את המותר ואין לנו רשות לנזור נזירות חדשות כי מי יודע אם לא יהיו מרים באחריתם ומצד השני אנחנו מחוייבים לעמוד על הפרק ולשמור ולנזור שלא יכשלו העם ח"ו ע"י שמתירים להם דברים הדומים בעיני אחרים שהם אסורים ולא יבינו שהם דברים מדברים שונים. ועתה חשבתי דרכי ואשיבה כיד ד' הטובה עלי.

הנה באמת יש לנו טעמים נכונים להתיר הדבר כי גם הנאון חתם סופר ז"ל בלקומי תשובותיו סימן צ"ז שכתב שיש צד איסור דאורייתא לנסוע בשבת ע"י מסילת הברזל הוכיח שם שאין בנין האיסור רק על יסוד איסור תחומין דאף אם אמרינן שאין תחומין למעלה מו"ד הרי הדבר דומה למקום שיש בו ד' על ד' ברחבו ובוה יש תחומין אפילו למעלה מו"ד וכיון שבו"ב מיל תחומין דאורייתא לרמב"ם וכו' הרי איסור נמור הוא ע"ש ברבריו ובנידון דין שמסילת הברזל הולכת וסובבת את העיר ואינה יוצאת עכשיו מן התחום הרי נפל בנידון דין כל היסוד אשר בנה עליו הנאון בעל ח"ס ז"ל וגם אם יאריכו את מותריה ויוציאו את המסילה מהעיר והוצה לדעתי אין שום בית מיחוש לתחומין דהרי כל הדרכים הולכים מתחת לארץ במבואות גבוהים בפנים יותר מו"ד ולא מטעם שאינם דרכים כדרכי דגלי מדבר כמו שאמרו בטעם למעלה מו"ד אלא משום דכל מקום שהולכים הדרכים הם מוקפים מחומות ארמה והרי כל השמח ממקום שיוצאים עד המקום שחוזרים ונכנסים הוא כמו מקום אחד ועיר אחת שאין לה תחומין ולא עוד אלא שאפילו איסור הוצאה ליכא דהרי הכל מוקף חומה שהרי החומות למטה מן הארץ לא תגרענה מן החומות למעלה מו"ד ספחים כמו שאמרו בנומא עמוקה מו"ד ובעיר שהקיפהו גדר וכדומה. ומן הסתם גם הבית שסמנו תצאנה המסילות ואלו תחזורנה הכל מוקף מחומות ונדרים כמובן וכיון שלא נעשה מלאכת ההפלגה בשביל ישראל אין כאן איסור. ואלו היה הדור הזה כדורות שלפנינו דור דעה שהוראים יבינו לחלק בין דבר לדבר ולדמות כענין בדאי הייתי אומר אין אנו רשאים להחמיר יותר אפילו כעוקץ של יו"ד טמה שהחמירו חכמינו ז"ל. אמנם בימינו אלה יש לחוש לשתי קצות העם כי אחת שאינם מדקדקים במצות בלב שלם יזלו ברברים האלה

אם יתירו להם פה גם במקומות שהם איסורים נמורים וגם היראים החרדים אל רבר ד' לא יבינו טעם ההיתר ולא יבחינו בין המסילות השונות ואם יתירו להם האחת יהיו כולן בעיניהם כמותרות. ומתחילה הייתי אומר כעין דברי הרמב"ן בפי' אמור דכל אלו שאסרו החכמים משום שבות היינו משום דשבתון של שבת נהרס על ידן. אבל בררתי את אשר כתב הט"ז ליישב בענין תחומין במסילת הברזל את הקושיא אמאי לא נאסר לשתות יין שרוף או שכר עם אינו ישראל רהרי הטעם של יין הוא לדידן רק משום בנותיהם וחשש זה שייד בכל המשקין ולא ביין בלבד והשיב הט"ז כיון דחכמינו ז"ל לא אסרו רק יין אנו לא נוכל לאסור את אחרים אף אם הטעם שייך אצלם כמו גבי יין. ואף שיש לחלק דהתם היו בימי החכמים גם משקים אחרים והם לא אסרו רק את היין אנו לא אסרינן משא"כ הנך מסילות הברזל דבר חדש הן וא"כ י"ל אלו היו בימי החכמים היו אוסרין אותן אבל מ"מ מי יאמר עכשיו שהוא גדול שהדור ישמע לדבריו אם יקום ויגזר גזירה חדשה אשר לא נזרו הראשונים.

אמנם אף אם אין איסור בנוף הדבר מ"מ קשה להאמין שאותם האנשים אשר יחכו להיתר לנסוע על מסילת הברזל הזאת בשבת ידקדקו באיסור הוצאה וסלמול ולקחת ביללעם. ובעו"ה ראה ראינו כי רבים פרקו עול איסורים האלה מעליהם ועוברים עליהם בצנעה ובפרהסיא ורבים מן העם אשר חדלו עד כה לעבור עליהם יבאו ח"ו לכמה עבירות ע"י שיתירו להם לנסוע בשבת ויען שהאמת היא חותמו של הקב"ה גם בענין זה טוב ונחוץ להניד האמת והוא שבעיקר הדבר אין יסוד לאוסרו אבל מחמת שזיכלו לבא לידי מכשולים על ידו ירחיקו היראים מן הכיעור ומן הדומה לו וינהגו בו איסור וד' יזכנו לזכות את הרבים ויתן לכבוד מעלת ידידי נ"י כח לעשות חיל לטובת כל ישראל כאשר עם לבבו הפהור. דברי מוקירו ומכבודו

מדרכי הלוי הורוויץ חופק"ק הג"ל יע"א.

סימן כ'.

נע"ס ד' לך תרמ"ח לז"ק.

ברכת ד' תעלה לראש אדם המעלה ה"ה כבוד יריד נפשי היקר והנעלה הרב המאה"ג חריף ובקי משנתו קב ונקי הספורטם לשם ולתהלה החכם הכולל ע"ה פה"ח כש"ת מו"ה מרדכי הורוויץ נ"י אב"ד במראנקפורט יע"א.

למען הראות לכבודו נ"י את אהבת נעורים. אכתוב לו איזה חידושי דברי תורה. והנה הג"י במס' ב"ם ד' כ"ד כתב להקשות לר"י דאמר אשן משום